

Csuka József alezredes:

AZ MH ABV-VÉDELMI KÉPESSÉGEINEK ALKALMAZÁSA A NATO REAGÁLÓ ERŐBEN

ÖSSZEFOGLALÓ: A szerző bemutatja, hogy a NATO Reagáló Erő a megalakítása óta milyen fejlődésen ment keresztül, mennyire volt képes alkalmazkodni a megváltozott biztonsági környezethez, és hogy az ABV-kihívások kezelésének során milyen más regionális együttműködés egészítheti ki a feltárt kockázatok kezelését. Mindezek mellett foglalkozik egyes szövetségi stratégiai dokumentumok ABV-vonatkozású fontosabb megállapításaival is, melyek közvetlenül vagy áttételesen, de hatással voltak e szakterületre, illetve áttekinti a Magyar Honvédség által a NATO-nak felajánlott ABV-védelmi képességeket.

KULCSSZAVAK: ABV-védelem, ABV-kihívások, terrorizmus, Iszlám Állam, NATO Reagáló Erő, okos védelem, EU Harccsoport

„Leginkább azért aggódom a tömegpusztító fegyverek elterjedése miatt, hogy azokat olyan nem kormányzati szervezetek is beszerezhetik, mint a terrorcsoportok, és különösen a radikális csoportok.”¹
James L. Jones tábornok

A tömegpusztító fegyverek elterjedését megakadályozni szándékozó és alkalmazását tiltó, illetve teljes leszerelését célzó nemzetközi összefogás és törekvések² ellenére napjainkban is valós fenyegetés az atom-, biológiai és vegyi fegyverek (továbbiakban: ABV-fegyverek) alkalmazásának, illetve a más forrásból származó sugárzó, mérgező vagy fertőző anyaggal végrehajtott szennyezés veszélye. Példaként említem a biztonság- és bizalomerősítő szerződések eredményeképpen 2010–2015 között megfigyelt csökkenést az atomfegyverek számában, ami annak köszönhető, hogy a világ nukleáris arzenáljának 90%-ával rendelkező Amerikai Egyesült Államok és Oroszország jelentősen csökkentette a készleteit.³ Ugyanakkor a nukleáris fegyverekkel elismerten rendelkező országok száma – Észak-Korea fejlesztési eredményeinek köszönhetően – nyolcra kilencre emelkedett, India és Pakisztán pedig tovább növelte nukleáris készleteit, csakúgy, mint célba juttatásukhoz szükséges rakétái számát.

Mіндеzen ellentmondásos folyamatok kiegészülnek a radikális nem állami szereplők növekvő veszélyt jelentő aktivizálódásával. Az Iszlám Állam (IÁ) elleni mind szélesebb katonai összefogás Szíriában és Irakban műveleti eredményekben is megmutatkozik, de

¹ „I worry most about proliferation of weapons of mass destruction in such a way that they could be acquired by non-governmental organizations, like terrorist groups, especially the radical groups.” (Az idézetet a szerző fordította.) 2009. november 7-én James L. Jones, az amerikai elnök akkori nemzetbiztonsági tanácsadója mondta Afganisztánnal kapcsolatban. Jones tábornok 2003–2006 között a NATO európai fegyveres erőinek a főparancsnoka (SACEUR) volt.

² Például: 1925-ös genfi jegyzőkönyv, 1968-as atomsorompó-szerződés, 1993-as Vegyi Fegyver Tilalmi Egyezmény, 1972-es Biológiai Fegyver Tilalmi Egyezmény.

³ SIPRI Yearbook 2015, New START szerződés. <http://www.sipri.org/yearbook/2015/downloadable-files/sipri-yearbook-2015-summary-pdf> (Letöltés időpontja: 2015. 12. 15.)

további fenyegetést jelent az IÁ által képviselt szélsőséges ideológia egyre nagyobb térnyerése Afrikában – lásd Líbia vagy a Boko Haram. Ugyanakkor egyre többen adnak hangot annak a félelmüknek, miszerint a sarokba szorított IÁ, illetve a szövetséges iszlám radikális csoportok végső megoldásként nem riadnak vissza vegyi fegyver vagy radiológiai fegyver⁴ alkalmazásától Észak-Afrikában⁵ és a Közel-Keleten, esetleg Európában.

Az ABV-fegyverek mellett nem szabad megfeledkezni arról sem, hogy további veszélyt jelentenek a civil nukleáris, vegyi vagy biológiai létesítmények sérülései, amikor egy baleset vagy természeti csapást követően könnyen nagy kiterjedésű katasztrófhelyzet alakulhat ki, és speciális eszközökkel és szakértelemmel rendelkező erők azonnali bevetése válnak szükségessé. A Magyarországon bekövetkezett ipari balesetek közül minden bizonnyal a legsúlyosabb a MAL Zrt. Ajka közelében lévő 10. számú zagyatározójánál 2010 októberében bekövetkezett gátszakadás,⁶ amely 10 emberéletet követelő környezeti katasztrófát idézett elő. Nemzetközi vonatkozásban a legsúlyosabb ilyen jellegű katasztrófa a 2011 márciusában Japánban bekövetkezett fukusimai atomerőmű-baleset, amikor a földrengést követő cunami romboló hatásai következtében súlyos nukleáris üzemzavar lépett fel, majd baleset következett be, amely évekre meghatározta Japán energiapolitikáját, továbbá környezeti hatásai napjainkban is kimutathatóak.

A fentiekben említett ABV-fenyegetések késztettek arra, hogy írásomban az ABV-védelemmel és a NATO Reagáló Erő (NRF⁷) ABV-érintettségével foglalkozzam.

AZ NRF MEGALKULÁSA

A 2002-es prágai NATO-csúcstalálkozó volt a NATO-tagállamok vezetőinek a 2001. szeptember 11-i terrortámadást követő első csúcstalálkozója, amely ABV-védelmi szempontból is kiemelkedő jelentőségű volt,⁸ mivel a meghozott intézkedések és kezdeményezések egy része a tömegpusztító fegyverek és a terrorizmus hatására megjelenő fenyegetéseket voltak hivatottak lecsökkenteni. A részt vevő állam- és kormányfők egy modulárisan felépülő, megfelelően kiképzett és felkészített, magas készenlétű, többnemzeti, telepíthető összhaderőnemi kötelék, vagyis az NRF felállításáról döntöttek. Az új globális kihívásokhoz igazodva elfogadták az úgynevezett prágai képességfejlesztési dokumentumot,⁹ amelyben kötelezettséget vállaltak – egyebek mellett – a vegyi, a biológiai, a radiológiai és a nukleáris támadás elleni védelem, valamint a csapatok gyors telepíthetőségének biztosítása területén előírt fejlesztésekre. A tagállamok vezetői döntöttek a NATO parancsnoki struktúra átalakításáról és a későbbi bővítések menetéről is.

Az NRF megalakítása azért is számít jelentős mérföldkönek, mivel az addigi területvédelmi erők elgondolása helyett egy expedíciós közös haderő felállítása került a középpontba,

⁴ Közismertebb nevén „piszkos bomba”.

⁵ Cristina Silva: ISIS Chemical Weapons Libya: Military Warns Islamic State Might Have Mustard Gas, Sarin. <http://www.ibtimes.com/isis-chemical-weapons-libya-military-warns-islamic-state-might-have-mustard-gas-sarin-1824080> (Letöltés időpontja: 2016. 04. 10.)

⁶ Vágföldi Zoltán: A vörösiszap katasztrófa környezeti hatásai, kárelhárítási folyamata, alkalmazott módszerei. Hadmérnök, VI. évfolyam, I. szám. http://portal.zmne.hu/download/bjkmk/kmdi/hadmernok/2011_1_vagfoldi.pdf (Letöltés időpontja: 2015. 12. 15.)

⁷ NATO Response Force.

⁸ The Prague Summit and NATO's Transformation. <http://www.nato.int/docu/rdr-gde-prg/rdr-gde-prg-eng.pdf> (Letöltés időpontja: 2015. 12. 21.)

⁹ Prague Capabilities Commitment.

mégpedig olyan formában, hogy képes legyen nemcsak az Észak-atlanti Szerződés 5. cikkelye szerinti műveletek végrehajtására, de azon túli válságreagáló műveletek végrehajtására is, együttműködve nemcsak a szövetség tagállamaival, hanem szükség esetén a Partnerség a Békéért (Partnership for Peace – PfP) programban részt vevő országokkal is. Ennek a hangsúlyeltolódásnak köszönhetően a logisztikai koncepción is jelentős átalakításokat kellett végrehajtani. Előtérbe került a stratégiai légi és vízi szállítás képessége, hiszen egy, a világ bármely pontján bevethető haderő ellátására és támogatására kellett felkészülni, illetve részére készleteket képezni.

Az NRF-struktúra élén a NATO valamelyik Összhaderőnemi Parancsnoksága (JFC¹⁰) áll, vagyis ma az NRF vagy a nápolyi, vagy a brunssumi parancsnokságnak van alárendelve, amely egyaránt felel annak felkészítéséért és készenlétéért. A konkrét műveleti vezetést pedig a JFC bázisán megalakított telepíthető parancsnoki elem (DJSE¹¹) hajtja végre, amelynek alárendeltségében vannak az egyes szárazföldi, légi, haditengerészeti, különleges műveleti és logisztikai komponensparancsnokságok.¹²

Bár korlátozott erővel és eszközökkel rendelkezik, az NRF-nek 30 napig képesnek kell lennie az önfenntartásra, továbbá képesnek kell lennie az összhaderőnemi műveletek teljes spektrumában ellátni feladatát védelemben és támadásban, illetve stabilizációs műveletek során. Alkalmazására sor kerülhet egy nagyobb művelet részeként is, ekkor elsődleges beavatkozó erőként (IEF¹³) lehet vele számolni, amelyet az elhúzó művelet során meg erősíteni, esetleg leváltani szükséges.

Az NRF ABV-védelmi képessége

Az NRF megalakításával nem állt meg a tömegpusztító fegyverek és a terrorizmus további térnyerése, ezt támasztják alá a 2003 novemberében Isztambulban és 2004 márciusában Madridban elkövetett merényletek is. Az erők védelme érdekében korszerű technikai eszközökkel felszerelt, gyorsan bevethető, hatékony ABV-védelemre volt/van szükség. Ezért az addigi, a telepíthető analitikai laboratóriumon¹⁴ és az ABV-eseményre reagáló csoporton¹⁵ alapuló kezdeti koncepciót továbbfejlesztették, kiegészítették. Az NRF 4. váltásában már egy komplex ABV-védelmi képesség látott el szolgálatot, melynek elemei a Többnemzeti ABV Védelmi Zászlóalj (CBRN-Bn) és ABV Hadműveleti Értékelő Csoport (CBRN-JAT¹⁶). Bár a CBRN-JAT és a CBRN-Bn (2007-től együtt CJ-CBRND-TF¹⁷) felett is a SACEUR rendelkezik, a parancsnoki döntéstámogatás biztosítása érdekében szükség esetén – műveleti vezetés szempontjából – alárendelhető bármely, az NRF kötelékét vezető parancsnokság részére.¹⁸

¹⁰ Joint Force Command.

¹¹ Deployable Joint Staff Element.

¹² Land, Air, Maritime, Special Operations Component Command és Joint Logistic Sub Group (LCC, ACC, MCC, SOCC, JLSG).

¹³ Initial Entry Force.

¹⁴ Deployable CBR Analytical Laboratory.

¹⁵ NBC Event Response Team.

¹⁶ A 2007-es terminológiaváltásig Multinational Nuclear, Biological and Chemical Defence Battalion (Mn NBC Def Bn) és NBC Joint Assessment Team (NBC-JAT), azt követően pedig Chemical, Biological, Radiological and Nuclear (CBRN) szerepel a megnevezésben.

¹⁷ Combined Joint CBRN Defence Task Force.

¹⁸ Gyakorlatban a CBRN-Bn a NRF szárazföldi komponensparancsnokság (LCC) alárendeltségében, a CBRN-JAT pedig az NRF-et vezető parancsnokságba (JFC) vagy annak települő elemébe (DJSE) integrálva látja el feladatát.

A CBRN-Bn szervezetében a klasszikus ABV-felderítő és -mentesítő képességek mellett telepíthető ABV-laboratóriumok (állományában vegyi, biológiai, radiológiai laboratóriumok a hozzájuk rendelt mintavevő csoportokkal és ABV-fegyverekre specializálódott tüzserész csoporttal) is megtalálhatók. A zászlóalj feladata, hogy egy gyorsan telepíthető és hiteles ABV-védelmi képesség biztosításával hozzájáruljon a NATO műveleti szabadságának fenntartásához ABV-fenyegetés közepette.

A CBRN-JAT is többnemzeti, rendeltetése szerint értékelő és tanácsadó testület,¹⁹ a támogatott NATO-parancsnokság számára időszerű, tudományos és műveleti tanácsokat és értékeléseket nyújt egy esetleges atom-, biológiai vagy vegyi fenyegetés esetén.

Az NRF-váltásokban nemzeti felajánlás alapján folyamatosan tevékenykednek a szakemberek, kezdetben féléves, 2011 óta pedig éves váltásokban látják el a készenlétet.

Az NRF-koncepció finomhangolása

A NATO SHAPE 2009-ben kiadta az *Átdolgozott NRF végrehajtási utasítás*²⁰ című dokumentumot. Ebben meghatározták, hogy – az új koncepció szerint – az NRF három elemből áll: műveleti vezetés és irányítás (C2²¹), azonnali reagáló erők (IRF²²) és reagáló erők csoportja (RFP²³). Az IRF elemeinél a dokumentum kiemelten kezeli a CJ-CBRND-TF-et, azt az autonóm képességet, amely az NRF része lehet, de az NRF-től függetlenül is sor kerülhet a telepítésére.

A kezdeti időszak tapasztalataiból ekkorra világossá vált, hogy az NRF esetében az erőgenerálásnak, illetve az erők telepítésének egyik kerékkötője annak költségvonzata. Mivel az az ország fizeti az erők alkalmazásának a költségét, amelynek erői éppen készenlétben vannak, ezért minél nagyobb egy ország részvétele az NRF kötelékében, annál nagyobbak a költségei. A finanszírozási aránytalanságok csökkentésére szolgáló megoldási javaslat szerint a NATO közös pénzügyi alapjából fogják finanszírozni az IRF gyakorlatai, illetve alkalmazása során felmerülő stratégiai szállítással összefüggő költségeket.

2006 novemberében a rigai NATO-csúcstalálkozón az állam- és kormányfők jóváhagyták a NATO átfogó politikai irányelveit tartalmazó dokumentumot,²⁴ amely a szervezet legfontosabb prioritásait határozza meg az elkövetkező 10-15 év távlatában. A dokumentum értelmében meghatározóak a biztonságot fenyegető új, kiszámíthatatlan, sokszor összetett és összefüggő veszélyforrások, mint a nemzetközi terrorizmus és a tömegpusztító fegyverek és hordozóeszközök proliferációja, de kockázatot jelentenek az instabil, gyenge vagy már széthullott államok is. Mindezek mellett Rigában jelentette be a NATO főtitkára, hogy az NRF hivatalosan is elérte a teljes műveleti képességét, vagyis 100%-ban feltöltöttek és harcra késznek tekinthető.

¹⁹ A szakértő csoportjában (pool) többek között járványügyi szakértői, toxikológus, sugárbiológus, mikrobiológus, illetve tüzserész beosztás is szerepel

²⁰ Implementation of a Revised NATO Response Force.

²¹ Command and Control.

²² Immediate Response Force.

²³ Response Forces Pool.

²⁴ http://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_49176.htm (Letöltés időpontja: 2016. 07. 04.)

2010 novemberében a lisszaboni csúcsertekezleten a NATO új stratégiai koncepciót²⁵ fogadott el, amely – a biztonsági környezet elemzése során – kiemelten foglalkozik az atomfegyverek és más tömegpusztító fegyverek, valamint a célba juttató eszközeik elterjedésének a veszélyével, aminek kiszámíthatatlan következményei lehetnek a globális stabilitásra.

A 2014-es walesi NATO-csúcson – a NATO déli és keleti szárnyain tapasztalható biztonsági kihívásokra válaszul – döntés született az NRF-struktúra korszerűsítéséről (eNRF²⁶), képességei növeléséről.²⁷ Az NRF részeként létrehoznak egy új gyorsreagálású (magas készenlétű) összhaderőnemi erőt (VJTF²⁸), amellyel szemben elvárás, hogy egy váratlan katonai fenyegetés esetén még a válság eszkalálódása előtt, 2–5 napon belül bevethető legyen. Az ilyen rövid reagálási idő biztosítása érdekében az Észak-atlanti Tanács (NAC²⁹) előzetesen a SACEUR hatáskörébe utalja a döntési jogkört a VJTF aktiválásáról. Az NRF további elemét szintén magas készenlétű erők (IFFG³⁰) alkotják, alkalmazásuk a VJTF telepítése után történik. A VJTF gyors telepíthetőségének biztosítása érdekében döntés született új többnemzeti vezetési-irányítási elemek (NFIU³¹) felállításáról. Az NFIU-k a NATO és a befogadó nemzet között kapcsolóként működve elősegítik a védelmi tervezést, és a befogadó nemzettel szoros együttműködésben koordinálják az ország védelmét megerősítő NATO-erők településéhez szükséges logisztikai (szállítási és infrastrukturális) feltételek biztosítását. A NATO-tagországok kollektív védelmi képességének megerősítése érdekében a csúcstalálkozón elfogadtak egy készenlétű akciótervet (RAP³²), illetve megállapodás született arról is, hogy 10 éven belül minden NATO-tagország közelíti védelmi költségvetését a hazai összterméke 2%-ának megfelelő értékhez.

Összességében az NRF-váltások kiképzésével, felkészítésével és képességeivel kapcsolatosan megfogalmazott NATO-követelmények jótékony hatással voltak az ABV-képességek alakulására a szövetségen belül, így hazánkban is. Ennek eredményeképpen született meg 2005-ben a telepíthető analitikai laboratóriumokra vonatkozó szabvány,³³ illetve napjainkra a radiológiai, a vegyi és a biológiai mintavételi és azonosítási eljárások (SIBCRA³⁴) szabályozóinak összevonása egységes kézikönyvbe (AEP-66).³⁵ Ennek köszönhető az is, hogy sok tagország megpróbálkozott saját mobil vegyi, biológiai vagy radiológiai laboratórium

²⁵ Strategic Concept for the Defence and Security of the Members of the North Atlantic Treaty Organization. http://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/pdf_publications/20120214_strategic-concept-2010-eng.pdf (Letöltés időpontja: 2015. 12. 21.)

²⁶ Enhanced NRF.

²⁷ Fact Sheet – NATO Response Force (NRF), 2016. január. <http://shape.nato.int/page349011837> (Letöltés időpontja: 2016. 02. 25.)

²⁸ Very High Readiness Joint Task Force.

²⁹ North Atlantic Council.

³⁰ Initial Follow On Forces Group.

³¹ NATO Force Integration Unit (NFIU). 2015-ben hat országban jött létre NFIU (Bulgária, Észtország, Lengyelország, Lettország, Litvánia, Románia), 2016-ban és 2017-ben pedig további két országban kezd meg működését (Szlovákia és Magyarország). Az NFIU-k békeidőben nemzetközi gyakorlatok és kiképzések szervezésével is foglalkoznak.

³² Readiness Action Plan. Néhány fontos eleme: a hibrid fenyegetés gyors azonosítása érdekében a felderítési információk megosztása, a repülőterek és a kikötők megerősítése a NATO keleti szárnyán, erők és készletek előzetes telepítése, a NATO megnövelt légi és haditengerészeti jelenléte, hangsúlyosabb lett a válságkezelésen és a kollektív védelmen alapuló gyakorlat levezetése.

³³ STANAG 4632.

³⁴ Sampling and Identification of Biological, Chemical, and Radiological Agents – STANAG 4701.

³⁵ file:///D:/Downloads/ADA443173.pdf

Katonák mentesítik műszereiket 2015-ben a Sáraranymező gyakorlaton

Forrás: MH 93. Petőfi Sándor Vegyivédelmi Zászlóalj fotótár

fejlesztésével és rendszerbe állításával. Nemzetközi vonatkozásban további elért eredményként értékelhető egy új, tudásközpont és háttértámogató feladatokat ellátó NATO ABV-védelmi kiválósági központ³⁶ létrehozása 2006-ban Csehországban, ahol jelenleg 12 nemzet képviselteti magát, köztük hazánk is.

A MAGYAR NRF-SZEREPVÁLLALÁS ABV-VONATKOZÁSAI

Magyarország a CBRN-JAT állományába tett állandó jellegű felajánlása mellett több alkalommal vett részt az NRF ABV-kötelékében – a jelenleg az MH Egészségügyi Központ alárendeltségében lévő – Mobil Biológiai Laboratóriumi Komplexum (MH MBLK – BIOLAB), illetve az MH 93. Petőfi Sándor Vegyivédelmi Zászlóalj (MH 93. PSVVZ) állományából egy vegyi-sugárfelderítő szakasz (CBRN RECCE PLT) is.

Az MH Görgei Artúr Vegyivédelmi Információs Központ (MH GAVIK) az NRF 3. váltása, 2004 óta folyamatosan szerepet vállal a CBRN-JAT-ban. Kezdetben az ABV-értékelő főtitst (Weapons Effects Specialist) és az adminisztrátor tiszthelyettes (Admin NCO) biztosításával járult hozzá a csoport munkájához, az NRF 4. váltása óta pedig az ABV-értékelő főtitst és az ABV-riasztási és -értesítési csoport (CBRN Warning and Reporting Cell) beosztásainak a betöltésével. Az NRF 6. váltása, 2006 óta a CBRN-JAT meteorológusi beosztását is hazánk tölti be az MH Geoinformációs Szolgálat (MH GEOSZ) vagy az MH ÖHP kijelölt meteorológusával. Kiemelt jelentőségű volt a Központ számára az NRF 9. váltása (2007/2), valamint a 16–17. (2011) váltások, amikor is hazánk vállalta a CBRN-JAT vezető nemzeti szerepét. Akkor az MH GAVIK parancsnoka látta el a CBRN-JAT parancsnoki teendőit.

Az NRF-be felajánlott erők esetében a nemzetközi felkészítésük a SHAPE által jóváhagyott műveleti elgondolás (CONOPS³⁷) alapján történik. Az MH GAVIK és a MH 93. PSVVZ kijelölt állománya több alkalommal hajtott végre közös hazai felkészítést, illetve – hazai

³⁶ Joint CBRN Defence Centre of Excellence.

³⁷ Concept of Operations.

A SIBCRA-csoport mintavétel közben 2015-ben a Balkan Response gyakorlaton

Forrás: MH 93. Petőfi Sándor Vegyvédelmi Zászlóalj fotótár

kiképzési lehetőség hiányában³⁸ – gyakorlatokat³⁹ a csehországi és a szlovákiai vegyvédelmi gyakorlótérekben,⁴⁰ ami nagymértékben hozzájárul a szakmai felkészültség javítása mellett a nemzetközi kapcsolattartáshoz és a szakembereink megtartásához is. Kedvező fejleménynek számít a közelmúltban bekövetkezett változás, miszerint a Szerb Fegyveres Erők Vegyvédelmi Kiképző Központjának (Kruševac) NATO-partnerré minősítésével a jövőben egy új gyakorlótéren is lehetőség lesz mérgező harcanyagok mintavételezésére, helyszíni kimutatására valóságához közeli körülmények között.

A NATO által kért ABV képesség-követelmények vállalása kapcsán, 2014-ben megkezdődött a helyszíni ABV mintavevő és azonosító (SIBCRA), valamint a laboratóriummentesítő (LAB-DECON) képesség kialakításával összefüggő feladatok végrehajtása. 2015 végére az MH GAVIK és az MH 93. PSVVZ szakemberállományára alapozva, néhány új technikai eszköz beszerzésével és megfelelő terepjáró képességű szállítóeszközök feladatra történő átcsoportosítása és átalakítása mellett – az MH Egészségügyi Központ szakemberei bevonásával – valósult meg.

Bár új képességek fejlesztésére csak korlátozottan volt lehetőség, és el kell ismerni, hogy továbbra is vannak modernizációra szoruló egyéb ABV-képességek, de pozitívan értékelhető az a tény, hogy például az MH MBLK is képes volt ebben az időszakban megújítani eszköztudományát, szakembergárdája pedig tudásával hozzájárult a legmagasabb biztonsági szintű (BSL-4) telepíthető biológiai laboratórium kifejlesztéséhez.⁴¹

³⁸ 1991-ben a Tótvázsonyi Központi Kiképzési Bázist – ahol rendelkezésre álltak azok a tárgyi feltételek, amelyek éles harcanyaggal végrehajtható gyakorlathoz szükségesek – bezárták.

³⁹ Sáraranymező és TOXIC VALLEY elnevezésű gyakorlatok.

⁴⁰ Szűcs László: Éles harcanyagokkal, biztonságos körülmények között. <http://www.honvedelem.hu/cikk/33779> (Letöltés időpontja: 2016. 02. 01.)

⁴¹ A HM EI fejlesztése a NATO és az európai biológiai védelem élvonalában. https://www.hmei.hu/hu/hirek/e_NATO_es_az_europai_vedelem_elvonalaban.html#prettyPhoto (Letöltés időpontja: 2016. 02. 01.)

Magyar ABV-részvétel az NRF-váltásokban (Szerkesztette a szerző)

NRF-váltás		2. (2004/1)	3. (2004/2)	4. (2005/1)	5. (2005/2)	6. (2006/1)	7. (2006/2)	8. (2007/1)	9. (2007/2)	10. (2008/1)	11. (2008/2)	12. (2009/1)	13. (2009/2)	14. (2010/1)	15. (2010/2)	16-17. (2011)	2012.	2013.	2014.	2015.	2016.
CBRN-JAT																					
CBRN-Bn	BIOLAB																				
	CBRN RECCE PLT																				
	SIBCRA, LAB- DECON																				

Az ABV-védelmi nemzetközi együttműködések nem álltak meg az NRF keretei között. A NATO adta lehetőségeket kihasználva, illetve regionálisan is voltak és vannak új kezdeményezések, úgymint a V4-ek együttműködéséből kifejlődött, az elmúlt két évben a környező országokkal – Románia, Bulgária, Olaszország és Szlovénia – fokozatosan bővülő Smart Defence (SD) Tier 1.29 – Pooling and Sharing CBRN Capabilities projekt.

Az együttműködés keretében a szakterületen elért jelentős eredmény a 2013 óta évente megrendezett CBRN Warning & Reporting Information Exchange Event. A rendezvény célja a szomszédos országokkal történő információáramlás gyakorlása a határokon átnyúló kihatással bíró ABV-események kapcsán, a NATO STANAG 2103⁴² által meghatározott eljárásrend szerint. A feladatban Magyarország részéről az MH GAVIK – a Nemzeti ABV RIÉR⁴³ központja – szakemberei vesznek részt.

Az SD Tier 1.29 projekt egy többnemzeti ABV-védelmi zászlóalj – NRF-követelmények szerinti – felállítását és felkészítését célozta meg a nemzetközi kiképzés, felkészítés és együttműködés erősítése érdekében. A nemzeti szerepvállalás elemeinek összehangolása eredményeként Magyarország MBLK-, SIBCRA- és LAB-DECON-képességeket ajánlott fel. A nemzetközi összefogás eredményeként létrejött lengyel vezetésű ABV-védelmi zászlóaljat pedig felajánlották az NRF 2016. évi váltásában, így a nemzetközi felkészítésére és gyakoroltatására fordított források végül összességében nem növekedtek.

A sorban a legújabb a NATO ABV-védelmi képességfejlesztési csoport (JCBRN Def Capability Development Group) ABV-védelmi alcsoportjának (CBRN Protection Cluster) az égisze alatt 2014 óta formálódó keretnemzet-koncepció (FNC⁴⁴). A kezdeményezés a részt vevő országok képzéseinek, kiképzéseinek, gyakorlatainak az összehangolását, többnemzetivé tételét, ezáltal kölcsönös és hatékonyabb kihasználását célozza meg. Vezetői döntés értelmében az MH GAVIK 2016 áprilisában egy kéthetes angol nyelvű, az ATP-45 szerinti értékkelő szaktanfolyam megszervezésével és levezetésével járult hozzá az együttműködéshez.

A FNC részét képezi egy képességsomag megalakítása, amely a nemzetek más feladatba felajánlott erőin felül lévő (vagyis nem lekött), önkéntesen felajánlott képességeken

⁴² ATP-45 – Warning And Reporting and Hazard Prediction of Chemical, Biological, Radiological and Nuclear Incidents.

⁴³ Riasztási és Értesítési Rendszer.

⁴⁴ Framework Nation Concept.

alapulna. A képességeket három különálló, de hasonló – kb. századnyi, zászlóaljnyi – erőt képviselő csoportba szervezik. Az egyes csoportokat a német, a lengyel és a cseh fél vezeti, melyekhez a részes nemzetek felajánlhatják erőiket. A képességcsoportok szervezése még folyamatban van, de összességében elmondható, hogy nagyon előremutató szakmai elképzelésről és kezdeményezésről van szó.

AZ NRF KATONAI KÉPESSÉGEINEK ALKALMAZÁSA

2004 szeptemberében a görög kormány felkérésére a NATO segítséget nyújtott az Athénban megrendezett olimpiai és paralimpiai játékok biztosításához. Ez volt a NATO első olyan művelete, amelyet bár egy tagország területén hajtottak végre, de sem a 4., sem pedig az 5. cikkely alá nem tartozott. A művelet⁴⁵ során a NATO felderítő támogatást biztosított, AWACS-repülőgépek járőröztek a térségben, illetve előretolt parancsnoki elem, különleges műveleti erők és az Mn NBC Def Bn⁴⁶ bizonyos elemei is települtek Athénban. Többek között az ez idő tájt az NRF 4. váltásában készenléti szolgálatot ellátó magyar Mobil Biológiai Laboratórium Komplexum is kitelepült feladatellátásra.⁴⁷

A NATO a görög kéréshez hasonlóan járt el, amikor a szervezet a lett kormány megsegítése érdekében az NRF 7. váltása egyes képességeinek alkalmazása mellett döntött, hozzájárulva ezzel a 2006. novemberi rigai csúcstalálkozó biztonságához. A rendezvény idején a NATO légi és tengeri rendészeti feladatokat látott el, részt vett az improvizált robbanóeszközök felderítésében, telekommunikációs és informatikai rendszereket, valamint ABV-reagálási képességeket⁴⁸ telepített Rigában, továbbá egészségügyi kiürítési képességet biztosított.

Katrina hurrikán (2005)

2005. augusztus 29-én az Amerikai Egyesült Államok történetének legnagyobb természeti katasztrófáját szenvedte el, miután a Katrina hurrikán lecsapott a délkeleti partvidéken. A több mint 200 km/h sebességgel tomboló hurrikán, illetve a gátrendszer szakadása következtében fellépő árvíz összességében közel kétezer halálos áldozatot⁴⁹ követelt és súlyos károkat okozott. A katasztrófa leginkább New Orleans (Louisiana állam) térségét sújtotta, melynek 80%-a víz alá került, az utak, a hidak és az épületek többsége megsemmisült, lakhatatlanná vált. A pusztítást követően az amerikai kormány azonnali nemzetközi segítséget kért főként élelmiszer, gyógyszer, illetve sátrak, fektetőanyagok vonatkozásában.

2005. szeptember 9-én a NAC jóváhagyta egy NATO szállítási műveleti tervét, amelynek célja humanitárius segítségnyújtás biztosítása, az Európából Amerikába szánt adományok célba juttatása volt az NRF, valamint a NATO korai figyelmeztető légiflottájának (NAEW&CF⁵⁰) kiképző és szállító repülőgépei bevonásával. A NAC továbbá jóváhagyta

⁴⁵ Operation Distinguished Games.

⁴⁶ A zászlóalj a kezdeti műveleti képességét 2003. december 1-jén érte el, a teljes műveleti képességét pedig 2004. június 28-án az Isztambuli NATO-csúcson jelentették be.

⁴⁷ Mobil Biológiai Laboratórium Komplexum, 2013. 04. 17. <http://www.honvedkorhaz.hu/cikk/560> (Letöltés időpontja: 2016. 02. 25.)

⁴⁸ Például a CBRN-JAT egyes szakértői, illetve ABV-eseményt értékelő képessége.

⁴⁹ History: Hurricane Katrina. <http://www.history.com/topics/hurricane-katrina> (Letöltés időpontja: 2016. 03. 01.)

⁵⁰ NATO Airborne Early Warning & Control Force.

két polgári repülési szakértő bevonását is az Euro-atlanti Katasztrófareagálási Koordinációs Központ (EADRCC⁵¹) munkájába, hogy segítsenek a polgári szállítás koordinálásában.⁵²

Az Amerikai Egyesült Államok megsegítésére szánt adományokat Németországban, a ramsteini légitámaszponton gyűjtötték össze, amely az Európából induló stratégiai légi szállítmányok berakópjaként szolgált. A Németországgal szomszédos országok a segélyeket többnyire közúton hozták ide, míg más országok az NRF harcászati teherszállító képessége igénybevételevel juttatták el az anyagokat Ramsteinbe. Az európai adományozóktól érkező valamennyi szállítmány 2005. szeptember 19-ig beérkezett, addig az NRF-nek felajánlott francia, német, görög és olasz C-130 Hercules és C-160 Transall típusú repülőgépek több mint 90 repülési órát teljesítettek.

A NATO a légi szállítási művelete során 2005. szeptember 12. és október 2. között 12 teherszállítmány vitte a segélyanyagokat Európából az Amerikai Egyesült Államokba, összesen 189 tonnányi segélyszállítmányt juttatva célba.

Pakisztáni földrengés (2005)

Alig ért véget a Katrina hurrikán sújtotta Amerikai Egyesült Államok megsegítése, amikor a NATO újabb felkérést kapott, ezúttal Pakisztánból, miután 2005. október 8-án a Richter-skála szerinti 7,6-es erősségű pusztító földrengés rázza meg a délkelet-ázsiai térséget. A rengés epicentruma Iszlámábádtól 100 km-re északra volt. A természeti csapás leginkább az Indiával határos, vitatott hovatartozású Kasmír tartományt sújtotta. A földrengés több mint 73 ezer halálos áldozatot követelt, körülbelül 70 ezer sebesült és 4 millió fedél nélküli ember maradt utána.⁵³

2005. október 11-én az Észak-atlanti Tanács jóváhagyta a segítségnyújtás tervét. A művelet első fázisa a légihíd biztosítására fókuszált, melyben a fő szerep ismét az EADRCC-nak a nemzetközi szervezetekkel, a NATO- és a partnerországokkal folytatott koordinálótévékenysége mellett a humanitárius segélyszállítmányok Iszlámábádba juttatása volt. A szállítások végrehajtásáért a Szövetséges Szállításkoordináló Központ (AMCC⁵⁴) volt a felelős. Az adományok Európán belüli mozgatásában, illetve a Törökországból Pakisztánba történő szállításában az NRF harcászati légi szállítóképessége ismét jelentős szerepet kapott, a NAEW&CF kiképző és szállító repülőgépei, valamint a pénzügyi adományokból finanszírozott civil, kereskedelmi légi járatok mellett. A légihíd fennállása alatt⁵⁵ összesen 164 segélyszállítmánnyal 3224 tonnányi anyag jutott célba.

2005. október 21-én a NAC felülvizsgálta a műveleti tervet és további segítségnyújtás mellett döntött. A művelet második fázisába már bevonták az NRF egyes elemeit, úgymint a lisszaboni parancsnokság telepíthető parancsnoki elemét NATO Katasztrófaelhárítási Csoport (NDRT⁵⁶) néven, illetve a helyszínre települt még egy holland katonai kórház, egy spanyol műszaki század és német helikopterek a szükséges támogató elemekkel. Mindezen

⁵¹ Euro-Atlantic Disaster Response Coordination Centre.

⁵² EADRCC Final Report (N° 15) Hurricane Katrina – USA. <http://www.nato.int/eadrcc/2005/katrina/051003a-15.pdf> (Letöltés időpontja: 2016. 03. 15.)

⁵³ NATO's Operations 1949–Present. <http://www.shape.nato.int/resources/21/nato%20operations,%201949-present.pdf> (Letöltés időpontja: 2015. 12. 15.)

⁵⁴ SHAPE Allied Movements Coordination Centre.

⁵⁵ 2005. október 14. – 2006. február 9. között.

⁵⁶ NATO Disaster Relief Team.

erők és eszközök segítségével a NATO egészségügyi támogatást nyújtott, kritikus jelentőségű utakat állított helyre, ideiglenes menedékeket állított fel, és támogatta a térségen belüli légi szállítást.⁵⁷

Máskor is volt rá példa, hogy az EADRCC koordinálása mellett a szövetség katasztrófasújtott országban vagy válsághelyzetben segítséget nyújtott (pl. Portugália – erdőtüzek, 2003; Ukrajna – áradások, 2008; Törökország – menekülthelyzet, 2014), de valamennyi közül a pakisztáni volt a legnagyobb szabású humanitárius művelet.

Lényegében ezek a műveletek teremtettek lehetőséget az NRF művelési alkalmazásának a „tesztelésére”, melyekből két nagyon lényeges tapasztalat is leszűrhető volt. Az egyik, hogy a szövetség kihívásokkal küszködik a stratégiai szállítás tekintetében. Bár az NRF az alapja egy expedíciós műveletnek, a rendelkezésre álló légi szállítási kapacitás többségében inkább a hadszíntéren belüli, taktikai légi szállítás biztosítására elegendő. A másik tapasztalat pedig, hogy az egyre növekvő „NATO-klubon” belül kihívást jelent a teljes támogatottság megszerzése egy új közös művelet megindításához. Ez végül ahhoz vezetett, hogy a 2010-es évektől a gazdaságilag és katonailag is erős nemzetek köré csoportosult, ad hoc koalíciók jöttek létre egy-egy (fegyveres) válságreakáló művelet megvívására.

ÖSSZEFOGLALÁS

A szövetséget délről és keletről érő fenyegetéseket, kihívásokat – eltérő jellegükből adódóan – másképpen kell kezelni. A világ figyelemmel kíséri, hogy a NATO miként reagál, ezért meg kell találni az egyensúlyt a katonai erő alkalmazása, a védelmi célú elrettentés, illetve a párbeszéd között. Az ABV-fenyegetések továbbra is létező problémát jelentenek, ezért fenn kell tartanunk egy megfelelő készütségi erőt azért, hogy képesek legyünk időben reagálni egy bekövetkező eseményre.

A korábban meghozott intézkedések – mint például a Comprehensive Crisis and Operations Management Centre (CCOMS) 2012-es létrehozása a SHAPE alárendeltségében – jelentős mértékben hozzájárultak a szövetség helyzetelemző és tervezőképeségének hatékonyságához, ezáltal a reagálóképességének a növekedéshez. Az ukrán–orosz válság miatt jelentősen megváltozott a biztonságpolitikai felfogás a NATO-n belül. Ismét előtérbe került a kollektív védelem, az azóta meghozott intézkedések, úgymint az eNRF-konceptió kialakítása, a védelmi tervek felülvizsgálata, a NATO integrált légvédelmi rendszerének (NATINADS⁵⁸) fejlesztése. A megváltozott katonai jelenlét vagy a hangsúlyosabb gyakorlatok pedig adekvát válaszok a történetekre.

Megítélésem szerint az egyik legfontosabb és előremutató változás a – teljes konszenzuson alapuló, ezért lassú – döntéshozatali rendszer rugalmasabbá tétele azzal, hogy a NAC előzetesen a SACEUR hatáskörébe utalja a döntési jogkört a VJTF aktiválásáról.

Magyarország, azon belül a Magyar Honvédség is teljes mértékben elkötelezett a NATO/EU/ENSZ-tagsághoz kapcsolódó feladatok és missziós vállalások teljesítése, továbbá új katonai képességek fejlesztése irányában. A rendelkezésre álló korlátozott humán erőforrás és technikai eszközrendszer mellett ugyanakkor nem egyszerű feladat a jövőbeni fejlesztési irányok, valamint a lehetséges együttműködések meghatározása. Hazánk vonatkozásában általánosságban megállapítható, hogy a 2004–2015 közötti időszakban – a csökkenő, majd

⁵⁷ EADRCC Final Situation Report (N° 23) Earthquake Pakistan. <http://www.nato.int/eadrcc/2005/pakistan/060215-final.pdf> (Letöltés időpontja: 2016. 03. 15.)

⁵⁸ NATO Integrated Air Defence System.

stagnáló költségvetési források ellenére is – a Magyar Honvédség képes volt a vállaltak szerint az NRF-követelményeknek megfelelő szakállomány kiképzésének, felszerelésének és készenlétben tartásának a biztosítására.

Az ABV-védelem területén a szövetséges feladatokban történő szerepvállalásunk (NRF) következtében sikerült megőriznünk nemzetközi elismertségünket, valamint új képességeket megalkotnunk. Bízom benne, hogy ez a pozitív folyamat a jövőben is folytatódik, és lehetőségünk lesz más meglévő képességet is modernizálni. A környező országokkal mindenképpen folytatni szükséges a NATO és az EU keretei között már megkezdett együttműködések (Smart Defence, Framework Nation Concept), különösen a kiképzés és a gyakorlatok területén, illetve a meglévő ABV-képességeink felajánlása is lehetséges nemcsak az NRF, de – Szlovákiához hasonlóan – akár a V4–EU-harccsoport érdekében is.

Zárszóként megjegyzem, hogy bár a munkám mottójául választott idézet 2009-ben az Amerikai Egyesült Államok afganisztáni szerepvállalása kapcsán hangozott el, James L. Jones tábornok szavai még ma is érvényesek. A világban jelen levő globális biztonsági kihívások között⁵⁹ továbbra is számolni kell az ABV-fegyverek proliferációjával és az ebből eredő katonai feladatokkal, amelyek eredményes végrehajtásához – a meglévő képességeink szinten tartása mellett – elengedhetetlenek az új technikai fejlesztések, a beszerzések és a megfelelően felkészített, kiképzett személyi állomány.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- A HM EI fejlesztése a NATO és az európai biológiai védelem élvonalában. https://www.hmei.hu/hu/hirek/e_NATO_es_az_europai_vedelem_elvonalaban.html#prettyPhoto
- A terrorist dirty bomb? US summit asks world leaders to plot response. <https://www.theguardian.com/uk-news/2016/apr/01/a-terrorist-dirty-bomb-us-summit-asks-world-leaders-to-plot-response>
- ATP-45 – Warning And Reporting and Hazard Prediction of Chemical, Biological, Radiological and Nuclear Incidents. <http://standards.globalspec.com/std/1660142/nato-atp-45>
- EADRCC Final Report (N° 15) Hurricane Katrina – USA. <http://www.nato.int/eadrcc/2005/katrina/051003a-15.pdf>
- EADRCC Final Situation Report (N° 23) Earthquake Pakistan. <http://www.nato.int/eadrcc/2005/pakistan/060215-final.pdf>
- Fact Sheet – NATO Response Force (NRF), 2016. január. <http://shape.nato.int/page349011837>
- History: Hurricane Katrina. <http://www.history.com/topics/hurricane-katrina>
- Mobil Biológiai Laboratórium Komplexum. 2013. 04. 17. <http://www.honvedkorhaz.hu/cikk/560>
- NATO Press Release: Riga Summit Declaration. 2006. 11. 29. <http://www.nato.int/docu/pr/2006/p06-150e.htm>
- NATO's Operations 1949–Present. <http://www.shape.nato.int/resources/21/nato%20operations,%201949-present.pdf>
- Silva, Cristina: *ISIS Chemical Weapons Libya: Military Warns Islamic State Might Have Mustard Gas, Sarin*. <http://www.ibtimes.com/isis-chemical-weapons-libya-military-warns-islamic-state-might-have-mustard-gas-sarin-1824080>
- SIPRI YEARBOOK 2015. <http://www.sipri.org/yearbook/2015/downloadable-files/sipri-yearbook-2015-summary-pdf>

⁵⁹ Terrorizmus, migráció, éghajlatváltozás, túlnépesedés, szervezett bűnözés stb.

STANAG 4701. <http://www.nato.int/cps/en/natohq/stanag.htm>

STANAG 4632. <http://www.nato.int/cps/en/natohq/stanag.htm>

Strategic Concept for the Defence and Security of the Members of the North Atlantic Treaty Organization. http://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/pdf_publications/20120214_strategic-concept-2010-eng.pdf

Szücs László: *Éles harcanyagokkal, biztonságos körülmények között*. 2012. 09. 17. <http://www.honvedelem.hu/cikk/33779>

The Prague Summit and NATO's Transformation. <http://www.nato.int/docu/rdr-gde-prg/rdr-gde-prg-eng.pdf>

Vágföldi Zoltán: *A vörösiszap katasztrófa környezeti hatásai, kárelhárítási folyamata, alkalmazott módszerei*. Hadmérnök, VI. évfolyam, 1. szám. http://portal.zmne.hu/download/bjkmk/kmdi/hadmernok/2011_1_vagfoldi.pdf

http://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_49176.htm